

Piotr Kędziora*

dr

e-mail: piotr.kedziora@sejm.gov.pl

ORCID: 0000-0002-1899-6446

Zdalny tryb pracy Sejmu i jego organów w czasie stanu epidemii

Streszczenie

Epidemia wirusa SARS–CoV-2 spowodowała realne zagrożenie dla możliwości realizowania przez Sejm jego konstytucyjnych funkcji. Zarówno to zagrożenie, jak i potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa posłom i pracownikom Kancelarii Sejmu skłoniły ustawodawcę do przyjęcia stosowych rozwiązań prawnych dotyczących organizacji prac Sejmu i jego organów. Nowelizacja Regulaminu Sejmu uchwalona 26 marca 2020 roku stworzyła możliwość przeprowadzenia posiedzeń Sejmu, Prezydium Sejmu, Konwentu Seniorów, komisji oraz podkomisji z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej. Prowadzenie obrad w takiej formie zostało uzależnione od wprowadzenia nie tylko stanu epidemii, lecz także jednego ze stanów nadzwyczajnych.

Na podstawie analizy prawno dogmatycznej aktów prawnych oraz analizy dokumentów z etapów procesu uchwałodawczego i stosowania nowych rozwiązań prawnych zostały zaprezentowane podstawy prawne, cele nowych instytucji oraz wybrane problemy pojawiające się w praktyce parlamentarnej. Analiza praktyki umożliwiła ocenę efektywności nowych instytucji¹.

Słowa kluczowe: konstytucja, regulamin Sejmu, posiedzenie Sejmu, pandemia, tryb zdalny

* Polskie Towarzystwo Legislacji.

¹ Według stanu na dzień 1 września 2021 r.

Wprowadzenie

Rozprzestrzeniająca się wiosną 2020 roku epidemia wirusa SARS-CoV-2 wywołała trudności w funkcjonowaniu instytucji państwowych, w tym zagrożenie dla realizowania przez Sejm jego konstytucyjnych funkcji. Uznano za realne zagrożenie sparalizowania prac Sejmu z powodu braku kworum niezbędnego do podejmowania rozstrzygnięć wynikającego z choroby czy kwarantanny znacznej liczby posłów. Również potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa posłom i pracownikom Kancelarii Sejmu skłoniły ustawodawcę do przyjęcia nowych rozwiązań prawnych, które minimalizowałyby ryzyko rozprzestrzeniania się choroby COVID-19, a jednocześnie umożliwiłyby realizację konstytucyjnych funkcji Sejmu.

W odpowiedzi na te zagrożenia ustawodawca zdecydował się na nowelizację regulaminu Sejmu, która wprowadziła możliwość odbywania posiedzeń Sejmu, Prezydium Sejmu, Konwentu Seniorów, komisji sejmowych oraz podkomisji z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość². W dalszej części tekstu posiedzenia prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiających porozumiewanie się na odległość, zwane będą „posiedzeniami zdalnymi”, choć należy zaznaczyć, że posiedzenia te faktycznie miały charakter hybrydowy. Część posłów uczestniczyła w obradach Sejmu *in pleno* czy komisji (podkomisji) w sposób tradycyjny, tzn. w sali obrad Sejmu oraz w salach, w których odbywały się posiedzenia komisji (podkomisji). Część posłów natomiast uczestniczyła w obradach zdalnie, czyli za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiających porozumiewanie się na odległość – ze specjalnie przygotowanych sal na terenie Sejmu (w przypadku obrad Sejmu *in pleno*) czy też z innych miejsc znajdujących się poza obszarem należącym do Sejmu.

Przedmiotem opracowania jest prezentacja rozwiązań prawnych, które umożliwiły przeprowadzanie posiedzeń zdalnych Sejmu, komisji i podkomisji, a także omówienie zagadnień praktycznych, które pojawiły się w ciągu kilkunastu miesięcy obowiązywania nowych przepisów (według stanu na 1 września 2021 r.). Nowe instytucje zostały wprowadzone w regulaminie Sejmu, zostały zatem uznane za mieszczące się w granicach autonomii organizacyjnej Sejmu (art. 112 Konstytucji). Część rozwiązań przyjętych w regulaminie Sejmu budzi kontrowersje. Wątpliwości przedstawicieli doktryny koncentrują się wokół konstytucyjnej możliwości przeprowadzania posiedzeń zdalnych w modelu przyjętym w regulaminie Sejmu (posłowie uczestniczący w posiedzeniu Sejmu zarówno na terenie Sejmu, jak i poza

2 Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. poz. 327 i poz. 558).

nim)³, a zatem konstytucyjnego pojęcia „posiedzenia” (art. 109 ust. Konstytucji), „obecności” (art. 120 Konstytucji), a także prawa dostępu do informacji publicznej (art. 61 Konstytucji). W tym kontekście przedmiotem rozważań mogą stać się konstytucyjne warunki dopuszczalności posiedzenia Sejmu. Zasygnalizowane wątpliwości konstytucyjne cechuje znaczna złożoność, a ich omówienie wykracza poza przedmiot niniejszego tekstu.

Nowe rozwiązania dotyczące posiedzeń zdalnych (zarówno posiedzeń Sejmu, jak i komisji i podkomisji) stanowią *lex specialis* w stosunku do ogólnych przepisów regulaminu Sejmu m.in. w zakresie potwierdzania obecności na posiedzeniach, formy dokumentów przedkładanych w postępowaniu ustawodawczym, czasu wystąpień posłów na posiedzeniu Sejmu, trybu zwoływania posiedzeń komisji (podkomisji), wymogów dotyczących osób, które mogą uczestniczyć w posiedzeniach komisji, możliwości przeprowadzania głosowania przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, umożliwiających porozumiewanie się na odległość czy sposobu urzędowego stwierdzania przebiegu obrad Sejmu i komisji (podkomisji).

W kwestii organizacji prac Sejmu w czasie zagrożenia COVID-19 przepisy regulaminu Sejmu w niektórych kwestiach odsyłają do zarządzeń Marszałka Sejmu. Na poziom zarządzeń Marszałka Sejmu zostały przeniesione przede wszystkim zagadnienia techniczne, odnoszące się do dostępu posłów (i innych osób) do środków technicznych, umożliwiających zdalny udział w posiedzeniach, oraz wymogi dotyczące środków komunikacji elektronicznej. Szczególne znaczenie w sprawach organizacji prac Sejmu w czasie zagrożenia epidemicznego mają również zarządzenia porządkowe wydawane przez Marszałka Sejmu na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 3 regulaminu Sejmu⁴.

Podstawy prawne organizacji zdalnych posiedzeń Sejmu w czasie stanu epidemii

Uchwalona 26 marca 2020 roku nowelizacja regulaminu Sejmu w nowym dziale IIIa zatytułowanym „Posiedzenia Sejmu, komisji i podkomisji z wykorzystaniem

3 Inna koncepcja sposobu organizacji posiedzenia Sejmu w warunkach stanu epidemii mogłaby opierać się na przeprowadzeniu posiedzenia Sejmu w wielu pomieszczeniach na obszarze należącym do Sejmu, w których zgromadzeni byłiby posłowie. Zob. W. Odrowąż-Sypniewski, *Notatka na temat sposobu organizacji posiedzenia Sejmu minimalizującego zagrożenie epidemiczne*, 17 marca 2020 r. niepublikowana.

4 Na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 13 regulaminu Sejmu, Marszałek Sejmu sprawuje pieczęć nad spokojem i porządkiem na całym obszarze należącym do Sejmu oraz wydaje stosowne zarządzenia porządkowe, w tym o użyciu w razie konieczności Straży Marszałkowskiej.

środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość” wprowadziła fakultatywny model prowadzenia zdalnych obrad Sejmu i jego organów. W uzasadnieniu do projektu uchwały podkreślono, że projektowane zmiany regulaminu Sejmu podyktowane są wolą zagwarantowania zdolności Sejmu do realizowania funkcji prawodawczej, zmniejszenia ryzyka zakażeń oraz zapewnienia obywatelom reprezentacji w procesie stanowienia prawa. Autorzy projektu zwracali uwagę na to, że brak możliwości działania Sejmu pozbawiłby państwo możliwości przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom ekonomicznym związanym z epidemią oraz że w okresie istotnego niebezpieczeństwa dla zdrowia i życia obywateli konieczne jest zagwarantowanie Sejmowi zachowania możliwości realizowania swoich konstytucyjnych funkcji⁵.

Do podjęcia decyzji o przeprowadzeniu zdalnego posiedzenia Sejmu uprawniony jest Marszałek Sejmu po zasięgnięciu opinii Konwentu Seniorów – organu zapewniającego współdziałanie klubów w sprawach związanych z działalnością i tokiem prac Sejmu. Zgodnie z art. 198a ust. 1 regulaminu Sejmu, taka decyzja może zostać podjęta w przypadku ogłoszenia stanu epidemii w rozumieniu ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi⁶, lecz także w przypadku wprowadzenia stanu wojennego, stanu wyjątkowego albo stanu klęski żywiołowej. Regulamin Sejmu nie przewidywał dotąd żadnych rozwiązań proceduralnych w przypadku wprowadzenia któregoś ze stanów nadzwyczajnych. Może zaskakiwać, że ustawodawca, wprowadzając możliwość prowadzenia obrad zdalnych, pierwotnie zdecydował się na przyjęcie w omawianej nowelizacji art. 2, zgodnie z którym przepisy działu IIIa miały tracić moc już 30 czerwca 2020 roku⁷. Ostatecznie Sejm uchylił ten przepis, nowelizując uchwałę z 26 marca 2020 roku uchwałą

5 Zob. uzasadnienie projektu uchwały z druku nr 286 z dnia 24 marca 2020 r. SKM_28720032416440 (sejm.gov.pl) (dostęp: 28.08.2021).

6 Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. z 2019 r., poz. 1239 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 284, 322 i 374).

7 Zmiana w art. 2 została zgłoszona jako poprawka w czasie drugiego czytania projektu uchwały, a następnie przyjęta w trzecim czytaniu. Nie przedstawiono wówczas szerszego uzasadnienia tej propozycji, wskazując jedynie na techniczny charakter zmiany. Zob. Sprawozdanie Stenograficzne z 8. posiedzenia Sejmu w dniu 26 marca 2020 r. str. 11, https://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter9.nsf/0/652C75702BEB9B1DC125853700794FDD/%24File/08_a_ksiazka_bis.pdf (dostęp 28.8.2021). W debacie przeprowadzonej przy okazji prac nad projektem uchwały, którego przedmiotem było uchylenie art. 2, poseł K. Smoliński stwierdził: „Przedstawiając to rozwiązanie kilka miesięcy temu, wychodziliśmy z założenia, że po kilku miesiącach skończy się czas pandemii. Niestety wbrew niektórym politykom rząd nie wie, kiedy stan pandemii się skończy”. Zob. Sprawozdanie Stenograficzne z 13. posiedzenia Sejmu w dniu 19 czerwca 2020 r. str. 37, https://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter9.nsf/0/9DFE11E15D60115FC1258591004244EC/%24File/13_a_ksiazka_bis.pdf (dostęp 28.08.2021).

z 19 czerwca 2020 roku,⁸ co dało skutek w postaci zniesienia epizodyczności uchwały z 26 marca 2020 roku.

Konstrukcja przepisów działu IIIa regulaminu Sejmu zakłada odpowiednie stosowanie przepisów działów I–V regulaminu Sejmu, chyba że uregulowania działu IIIa przewidują rozwiązania szczególne.

W przypadku gdy Marszałek Sejmu podejmie decyzję o przeprowadzeniu posiedzenia zdalnego, Kancelaria Sejmu zapewnia posłom oraz osobom, które wymienione są w art. 170 ust. 1–3 regulaminu Sejmu⁹, dostęp do środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającym porozumiewanie się na odległość, warunkujących udział w tym posiedzeniu. Przekazanie takich urządzeń przez Kancelarię Sejmu jest uzależnione od wniosku posła, sam udział posła w posiedzeniu za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej nie jest zatem obligatoryjny. Należy podkreślić, że decyzja Marszałka Sejmu o przeprowadzeniu posiedzenia zdalnego nie wyłącza prawa posła do uczestnictwa w posiedzeniu w sposób tradycyjny.

Jednocześnie zarówno w przypadku posiedzeń Sejmu, jak i posiedzeń komisji (podkomisji) regulamin Sejmu zawiera ogólną dyrektywę, zgodnie z którą udział posła w posiedzeniu z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej jest równoprawny z innymi formami udziału w posiedzeniu i nie może powodować wyłączenia bądź ograniczenia praw posła określonych w przepisach prawa (art. 198c ust. 1 oraz art. 198m regulaminu Sejmu odsyłający w przypadku komisji i podkomisji do odpowiedniego stosowania do art. 198c ust 1).

Odnosnie do wymogów dotyczących środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającym porozumiewanie się na odległość, trybu i sposobu składania wniosku o ich udostępnienie oraz samego wzoru wniosku, regulamin Sejmu odsyła do zarządzenia Marszałka Sejmu¹⁰. Zarządzenie, poza wymogami *stricte* technicznymi, warunkującymi uczestnictwo w posiedzeniu zdalnym (posiadanie konta poczty elektronicznej w domenie sejmowej, posiadanie tabletu przekazanego przez Kancelarię Sejmu, telefonu przypisanego posłowi w bazie Kancelarii Sejmu, pozwalającego odbierać kody aktywacyjne głosowań, czy przebywanie w zasięgu sieci transmisji danych), przewidywało również warunek należący, jak się wydaje, do innej kategorii – przebywanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

⁸ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 czerwca 2020 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. poz. 558).

⁹ Chodzi o udział w posiedzeniach Sejmu m.in. Prezydenta, członków Rady Ministrów, Prezesa NIK, Marszałka Senatu, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka.

¹⁰ Zarządzenie nr 6 Marszałka Sejmu z dnia 27 marca 2020 r. w sprawie środków komunikacji elektronicznej umożliwiającym porozumiewanie się na odległość udostępnianych posłom oraz innym uprawnionym do uczestniczenia w posiedzeniu Sejmu, niepublikowane.

Przy przyjęciu koncepcji udziału w posiedzeniu zdalnym posłów, którzy znajdują się poza terenem Sejmu, w praktyce trudne do zweryfikowania było miejsce, z którego posłowie łączą się, by uczestniczyć w obradach. Ostatecznie warunek przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej został uchylony w wyniku nowelizacji zarządzenia z 16 września 2020 roku¹¹.

Zarządzenie Marszałka Sejmu z 27 marca 2020 roku określa szczegółowo tryb składania wniosku o udostępnienie środków komunikacji elektronicznej (e-mail, SMS) oraz sposób sformułowania wniosku. Stanowi również, że Kancelaria Sejmu udostępnia posłom instrukcję korzystania ze środków komunikacji elektronicznej. Poza tym jednak zarządzenie, niejako obok upoważnienia z art. 198a ust. 4 oraz art. 198b regulaminu Sejmu, określa sposób korzystania przez posłów w czasie obrad ze środków komunikacji elektronicznej. Zarządzenie wymienia: obserwowanie obrad przy wykorzystaniu transmisji w Systemie Informacyjnym Sejmu w sieci Internet, możliwość zgłoszenia chęci zabrania głosu lub złożenia wniosku formalnego przez wysłanie wiadomości e-mail, zabranie głosu w debacie za pomocą systemu wideokonferencyjnego, otrzymywanie dokumentów związanych z posiedzeniem Sejmu w postaci elektronicznej oraz głosowanie za pomocą formularza w Systemie Informacyjnym Sejmu w sieci Internet (przy wykorzystaniu tabletu i telefonu). Są to zatem zagadnienia dotyczące wykonywania praw i obowiązków poselskich przywołane w kontekście zdalnego modelu prac izby i modyfikacji sposobu ich wykonania w stosunku do zwykłego trybu prac Sejmu. Biorąc pod uwagę zarówno konstrukcję przepisów działu IIIa, jak i zakres spraw przekazanych do uregulowania w drodze zarządzeń Marszałka Sejmu, należałoby rozważyć przeniesienie przynajmniej niektórych z tych przepisów z zarządzenia Marszałka Sejmu do regulaminu Sejmu (dotyczących zabrania głosu w debacie, złożenia wniosku formalnego czy głosowania za pomocą formularza). Zbliżony charakterem przepis dotyczący szczególnego w trybie zdalnym sposobu potwierdzania przez posła obecności na posiedzeniu zdalnym znalazł się w dziale IIIa. Zgodnie z art. 198c ust. 3 regulaminu Sejmu, poseł korzystający ze środków komunikacji elektronicznej, umożliwiających porozumiewanie się na odległość, potwierdza swoją obecność na posiedzeniu Sejmu poprzez zalogowanie się w systemie do głosowania oraz wydrukami udziału w głosowaniach. Jest to przepis szczególny w stosunku do art. 7 ust. 5 regulaminu Sejmu.

W art. 198c ust. 1 regulaminu Sejmu zamieszczono ogólną dyrektywę, zgodnie z którą udział posła w zdalnym posiedzeniu Sejmu jest równoprawny z innymi

¹¹ Zarządzenie nr 28 Marszałka Sejmu z dnia 16 września 2020 r. zmieniające zarządzenie w sprawie środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość udostępnianych posłom oraz innym uprawnionym do uczestniczenia w posiedzeniu Sejmu, niepublikowane.

formami udziału w posiedzeniu i nie może powodować wyłączenia bądź ograniczenia praw posła. Wykonywanie mandatu ulega pewnym modyfikacjom ze względu na zdalny model obrad. Zgodnie z art. 198d regulaminu Sejmu, dokumenty składane w trakcie posiedzenia Sejmu (jak i komisji czy podkomisji na podstawie art. 198m) w formie pisemnej mogą być składane w trakcie posiedzenia zdalnego w formie elektronicznej, w szczególności możliwość ta dotyczy wnoszenia poprawek. W odniesieniu do poprawek przepis ten nie znalazł jednak zastosowania w praktyce parlamentarnej. Zarówno poprawki składane w trakcie posiedzeń komisji, jak i poprawki składane na posiedzeniu Sejmu w trakcie drugiego czytania składane były dotychczas w formie pisemnej. Możliwość składania dokumentów w formie elektronicznej stanowi *lex specialis* w stosunku do przepisów wydanej na podstawie art. 12 pkt 6a regulaminu Sejmu uchwały Prezydium Sejmu, określającej przypadki, w których dokument w formie elektronicznej spełnia wymóg formy pisemnej wynikający z przepisów regulaminu Sejmu¹². Uchwała ta w § 1a pkt 2 wyłącza możliwość składania w postaci elektronicznej wniosków i poprawek na posiedzeniu Sejmu lub posiedzeniu komisji sejmowej.

Konstytucyjny wymóg jawności posiedzenia Sejmu, w przypadku posiedzenia zdalnego Sejmu, jest realizowany w szczególności przez transmisję posiedzenia przy zastosowaniu sieci teleinformatycznej (art. 198e regulaminu Sejmu)¹³. Należy wspomnieć, że Marszałek Sejmu na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 13 regulaminu Sejmu wydał zarządzenie porządkowe, na podstawie którego – do czasu utraty mocy tego zarządzenia – zniesiona została możliwość obserwowania obrad Sejmu (i Senatu) z galerii przez zorganizowane grupy osób¹⁴.

Modyfikacji w stosunku do trybu zwykłego uległ w trybie zdalnym czas zabierania głosu na posiedzeniu. W celu skrócenia posiedzeń Sejmu ograniczono limity czasowe wystąpień. Zgodnie z art. 198f regulaminu Sejmu, czas wystąpienia w trakcie rozpatrywania punktu porządku dziennego Sejmu w trybie zdalnym co

12 Zgodnie z art. 12 pkt 6a regulaminu Sejmu określa przypadki, w których dokument w postaci elektronicznej spełnia wymóg formy pisemnej wynikający z przepisów regulaminu Sejmu. Na tej podstawie Prezydium Sejmu w dniu 5 grudnia 2014 r. przyjęło uchwałę nr 36 w sprawie określenia przypadków, w których dokumenty w postaci elektronicznej spełniają wymóg formy pisemnej, niepubl.

13 Na temat zakresu przedmiotowego zasady jawności posiedzeń Sejmu zob. E. Gierach, *Uwagi do art. 113*, w: M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP, t. II. Komentarz. Art. 87–243*, Warszawa 2016, s. 415–416.

14 Zarządzenie nr 3 Marszałka Sejmu z dnia 6 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych związanych z zagrożeniem zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, niepubl. Zarządzenie zostało wydane w porozumieniu z Marszałkiem Senatu. Było nowelizowane zarządzeniami Marszałka Sejmu nr 7 z dnia 27 marca 2020 r., nr 22 z dnia 31 sierpnia 2020 r. oraz nr 13 z dnia 8 lipca 2021 r.

do zasady nie może trwać dłużej niż 5 minut (w trybie zwykłym do 15 minut), przemówienia posłów w dyskusji nie mogą trwać dłużej niż 3 minuty (w trybie zwykłym co do zasady 10 minut), zaś wystąpienia klubowe 15 minut (w trybie zwykłym co do zasady 20 minut). Zdecydowano również o możliwości jednokrotnego wystąpienia posła w debacie nad daną sprawą, natomiast w trybie zwykłym poseł może zabrać głos dwukrotnie. Zmiany te znalazły odzwierciedlenie w statystykach dotyczących czasu trwania posiedzeń, o czym będzie mowa w dalszej części tekstu.

W trakcie zdalnego posiedzenia Sejmu wprowadzono możliwość przeprowadzenia głosowania z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiających porozumiewanie się na odległość. Oddanie głosu za pośrednictwem takiego urządzenia regulamin Sejmu zrównuje z oddaniem głosu przez podniesienie ręki z równoczesnym wykorzystaniem urządzenia do liczenia głosów oraz z tzw. głosowaniem imiennym (art. 198g regulaminu Sejmu). W praktyce posłowie uczestniczący w zdalnych obradach Sejmu w sali obrad z reguły wykorzystywali do głosowania zainstalowane tam urządzenia do liczenia głosów, natomiast posłowie znajdujący się zarówno w innych salach na terenie Sejmu, jak i posłowie przebywający poza terenem Sejmu głosowali za pomocą tabletów¹⁵.

Widoczną techniczną konsekwencją wykorzystania do głosowania środków komunikacji elektronicznej, umożliwiających porozumiewanie się na odległość, było znaczne wydłużenie czasu oczekiwania na wyniki poszczególnych głosowań w czasie posiedzenia Sejmu (czas ten wynosił od ok. 1,2 minuty do ponad 5 minut)¹⁶. W przypadku głosowań tradycyjnych na posiedzeniu Sejmu, a więc przeprowadzanych przez podniesienie ręki przy równoczesnym wykorzystaniu zainstalowanego na sali urządzenia do liczenia głosów, wyniki podawane są, co do zasady, natychmiast po zakończeniu głosowania¹⁷.

Przepisy dotyczące zdalnego posiedzenia Sejmu zmodyfikowały również sposób urzędowego stwierdzenia przebiegu obrad. W trybie zwykłym są to protokoły i sprawozdanie stenograficzne, w trybie zdalnym zaś, zgodnie z art. 198h regulaminu, zapis audiowizualny. Praktyka parlamentarna zdalnych posiedzeń Sejmu poszła jednak w innym kierunku. Obok udostępniania audiowizualnego zapisu przebiegu takich posiedzeń sporządzane były także sprawozdania stenograficzne¹⁸.

15 Technicznie istniała możliwość głosowania w sali obrad Sejmu również za pomocą tabletu. Ewentualna próba głosowania przy użyciu obu urządzeń jednocześnie skutkowałaby zaliczeniem przez system głosu tylko z urządzenia do liczenia głosów zainstalowanego na sali obrad Sejmu.

16 Zob. np. głosowania w dniu 27 marca 2020 r. na 8. posiedzeniu Sejmu.

17 Zob. np. głosowania w dniu 8.7.2021 r. na 34. posiedzeniu Sejmu.

18 Sprawozdania dostępne pod adresem: www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/stenogramy.xsp?rok=2020 (dostęp 28.8.2021).

Omawiając ramy prawne organizacji zdalnych posiedzeń Sejmu, nie można pominąć zarządzeń porządkowych Marszałka Sejmu, wydawanych w związku z poszczególnymi posiedzeniami Sejmu. Zarządzenia te były wydawane od 25 marca 2020 roku¹⁹ do 14 czerwca 2021 roku²⁰, a poza zobowiązaniem posłów przebywających na terenie Sejmu do przestrzegania zaleceń i rekomendacji Głównego Inspektora Sanitarnego, związanych z potencjalnym ryzykiem zakażenia koronawirusem, zawierały one istotne rozstrzygnięcia organizacyjne. Na wstępie należy zaznaczyć, że przypadku zdalnych posiedzeń Sejmu art. 198c ust. 2 regulaminu Sejmu wyłączył stosowanie przepisu, zgodnie z którym posłowie na sali posiedzeń Sejmu zajmują stałe, wyznaczone miejsca. W poszczególnych natomiast zarządzeniach porządkowych wskazywane były inne, poza salą obrad, sale na terenie Sejmu, w których posłowie mogli zajmować miejsca w czasie obrad. Celem wyznaczenia dodatkowych sal było oczywiście dążenie do zapewnienia odpowiedniego dystansu między uczestniczącymi w obradach osobami. W wyznaczonych salach na monitorach były transmitowane obrady z sali obrad Sejmu. Posłowie zajmowali miejsca w poszczególnych salach, zgodnie z rozdziałem miejsc ustalonym przez Marszałka Sejmu, w porozumieniu z przedstawicielami klubów parlamentarnych i kół oraz z posłami niezrzeszonymi. Posłowie zostali zobowiązani do przestrzegania rozdziału miejsc, niezmienniania tych miejsc w trakcie obrad, Straż Marszałkowska została zaś zobowiązana do kontrolowania przestrzegania przez posłów tych ustaleń. Z czasem w zarządzeniach Marszałka Sejmu pojawiły się szczegółowe limity miejsc zajmowanych na sali obrad Sejmu. W zarządzeniach ustalany był ogólny limit dla całej sali obrad Sejmu oraz limity cząstkowe dla posłów należących do poszczególnych klubów, kół oraz dla posłów niezrzeszonych²¹. Poza ogólnym limitem miejsc przewidzianym dla sali obrad Sejmu miejsca na tej sali przysługiwały członkom Prezydium Sejmu. Limit zajmowanych miejsc na sali obrad nie był stały i zmieniał się w zależności od ogólnej liczby zakażonych w trakcie epidemii²².

19 Zarządzenie nr 5 Marszałka Sejmu z dnia 25 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych dotyczących 8. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, niepubl.

20 Zarządzenie nr 11 Marszałka Sejmu z dnia 14 czerwca 2021 r. w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych dotyczących 31. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, niepubl.

21 Limity wyznaczone były w ten sposób począwszy od zarządzenia nr 31 Marszałka Sejmu z dnia 16 października 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych dotyczących 19. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, niepubl.

22 Limit ogólny dla sali obrad Sejmu (nie wliczając posłów wchodzących w skład Prezydium Sejmu) wynosił od 55 posłów w zarządzeniu nr 31 Marszałka Sejmu z dnia 16 października 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych dotyczących 19. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, niepubl. do 104 posłów w zarządzeniu nr 3 Marszałka Sejmu z dnia

Pozostając przy zarządzeniach Marszałka Sejmu, wpływających na organizację prac Sejmu w czasie epidemii, należy wspomnieć o zarządzeniu dotyczącym wstępu posłów do budynków sejmowych (budynków w zarządzie Kancelarii Sejmu)²³. Zarządzenie to określało wymogi, jakie poseł zobowiązany był spełnić, wchodząc do budynków sejmowych, oraz przypadki, w których Straż Marszałkowska mogła odmówić posłowi wstępu do budynków. Wymogi obejmowały złożenie wypełnionego kwestionariusza oceny ryzyka epidemiologicznego oraz poddanie się pomiarowi temperatury ciała przeprowadzanemu przez Straż Marszałkowską.

Przedstawione niżej statystyki dotyczące pracy Sejmu i komisji (podkomisji) sejmowych obejmują okres od 27 marca 2020 roku²⁴ do 15 kwietnia 2021 roku (IX kadencja Sejmu), a więc czas, w którym Sejm pracował w trybie zdalnym, oraz dla porównania okres od 27 marca 2016 roku do 15 kwietnia 2017 roku (VIII kadencja Sejmu), gdy Sejm pracował w trybie zwykłym²⁵. W tych terminach Sejm IX kadencji, pracując w trybie zdalnym, odbył 21 posiedzeń (było to 51 dni, w których odbywały się posiedzenia Sejmu, trwające łącznie 528 godzin i 50 minut), w kadencji VIII zaś w analizowanym okresie było 25 posiedzeń Sejmu (70 dni, łącznie 779 godzin 38 minut obrad). Jeśli chodzi o wyniki prac izby, to Sejm IX kadencji uchwalił 152 ustawy i 74 uchwały, a Sejm XI kadencji – 241 ustaw i 113 uchwał. Interesująco na tym tle przedstawia się średni udział posłów w głosowaniach – w IX kadencji (w trybie zdalnym) było to 447 posłów, zaś w VIII kadencji (w trybie zwykłym) 430 posłów. W zestawieniu z okresem obrad Sejmu w trybie zwykłym w czasie, gdy Sejm obradował zdalnie, odbyło się mniej posiedzeń Sejmu, były one też statystycznie krótsze, mimo znacznego wydłużenia czasu koniecznego do przeprowadzenia głosowań w trybie zdalnym. Statystycznie na posiedzeniach prowadzonych w trybie zdalnym uchwalano mniej ustaw.

23 lutego 2021 r. w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych dotyczących 26. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, niepubl.

- 23 Zarządzenie nr 4 Marszałka Sejmu z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych dotyczących posiedzenia Sejmu w związku z występowaniem koronawirusa SARS-CoV-2, niepubl. Zarządzenie to zostało uchylone zarządzeniem nr 12 Marszałka Sejmu z dnia 7 lipca 2021 r. uchylającym zarządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań porządkowych dotyczących posiedzenia Sejmu w związku z występowaniem koronawirusa SARS-CoV-2, niepubl.
- 24 Dzień 27 marca 2020 r. był drugim dniem 8. posiedzenia Sejmu. Marszałek Sejmu po raz pierwszy podjął wtedy decyzję o przeprowadzeniu posiedzenia Sejmu z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość.
- 25 Statystyki na podstawie danych dostępnych na www.sejm.gov.pl oraz danych przygotowanych przez Ośrodek Informatyki Kancelarii Sejmu, niepubl.

Podstawy prawne organizacji zdalnych posiedzeń komisji i podkomisji w czasie stanu epidemii

Przepisy działu IIIa regulują możliwość przeprowadzenia w trybie zdalnym posiedzeń innych organów Sejmu – Prezydium Sejmu, Konwentu Seniorów oraz komisji i podkomisji. W przypadku Prezydium Sejmu i Konwentu Seniorów o przeprowadzeniu posiedzenia zdalnego decyduje Marszałek Sejmu, natomiast bardziej złożone regulacje odnoszą się do posiedzeń komisji i podkomisji. Posiedzenie komisji (podkomisji) może być prowadzone w trybie zdalnym w przypadkach analogicznych do tych, w jakich Marszałek Sejmu może zdecydować o przeprowadzeniu zdalnego posiedzenia Sejmu. Ogłoszenie stanu epidemii w rozumieniu ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, wprowadzenie stanu wojennego, stanu wyjątkowego albo stanu klęski żywiołowej daje zatem możliwość (a nie skutkuje obowiązkiem) prowadzenia posiedzeń komisji i podkomisji w trybie zdalnym (art. 198j ust. 1 regulaminu Sejmu).

W praktyce o trybie prowadzenia posiedzenia komisji (podkomisji) decyduje Marszałek Sejmu. W trybie zwykłym podstawowy model zwoływania posiedzeń komisji przewiduje istotny obowiązek informacyjny. Zgodnie z art. 152 ust. 4 regulaminu Sejmu, przewodniczący komisji zawiadamia Marszałka Sejmu o terminie i porządku dziennym posiedzenia, natomiast Marszałek Sejmu może nie wyrazić zgody na odbycie posiedzenia komisji, a jego rozstrzygnięcie jest ostateczne²⁶. Procedura zwoływania komisji (podkomisji) w trybie zdalnym pierwotnie przewidywała, że posiedzenie zwołuje Marszałek Sejmu po zasięgnięciu opinii przewodniczącego komisji. W praktyce model ten funkcjonował, opierając się na pismach kierowanych przez przewodniczących komisji do Marszałka Sejmu, które zawierały prośbę o zwołanie posiedzenia, sugerowany termin oraz porządek dzienny planowanego posiedzenia. Następnie Marszałek Sejmu podejmował decyzję o zwołaniu posiedzenia komisji (podkomisji). Ponadto w dziale IIIa przyjęto, że zastosowanie (z modyfikacją) znajduje przepis art. 152 ust. 2 regulaminu Sejmu, nakazujący zwołanie posiedzenia komisji w celu rozparzenia określonej sprawy na pisemny wniosek co najmniej jednej trzeciej liczby członków komisji. Modyfikacja polega na tym, że wniosek jest składany do Marszałka Sejmu (nie przewodniczącego komisji) i może być złożony również w formie elektronicznej²⁷.

26 Więcej na ten temat zob. P. Radziewicz, *Uwagi do art. 152*, w: A. Szmyt (red.), *Komentarz do regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2018, s. 743.

27 W tym trybie zwołane zostały np. posiedzenie Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, które odbyło się w dniu 29 marca 2021 r. czy posiedzenie Komisji do spraw Energii, Klimatu i Aktywów Państwowych, które odbyło się 27 maja 2021 r.

Istotną zmianą w stosunku do trybu zwykłego było wyłączenie stosowania w trybie zdalnym przepisu art. 154 ust. 3 regulaminu Sejmu, umożliwiającego wzięcie udziału w posiedzeniu komisji przedstawicielom organizacji zawodowych i społecznych, ekspertom komisji i innym osobom. Wyłączenie to było krytykowane przez posłów opozycji, którzy podnosili, że zdalne prace Sejmu w praktyce oznaczają, że zwoływanie komisji pozostaje faktycznie w rękach Marszałka Sejmu, a w posiedzeniach komisji nie mogą brać udziału eksperci i przedstawiciele strony społecznej²⁸. Sejm ostatecznie zdecydował się na zmianę tych przepisów uchwałą z 24 czerwca 2021 roku, która wprowadziła mechanizm zwoływania posiedzeń komisji (podkomisji) w trybie zdalnym, opierając się na decyzji przewodniczącego komisji, z zawiadomieniem Marszałka Sejmu o terminie i porządku dziennym posiedzenia. Marszałek, tak jak w trybie zwykłym, może nie wyrazić zgody na odbycie takiego posiedzenia. Dodatkowo nowelizacja ta uchyliła przepis uniemożliwiający zapraszanie na posiedzenia komisji zwołane w trybie zdalnym ekspertów, przedstawicieli strony społecznej i innych osób²⁹.

Jak dotąd ostatnim posiedzeniem Sejmu zwołanym na podstawie art. 198a ust. 2 regulaminu Sejmu, przeprowadzonym z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość, było 31. posiedzenie Sejmu w dniu 15 czerwca 2021 roku. Posiedzenia komisji również przestały być zwoływane w trybie zdalnym. Znowelizowane przepisy dotyczące zwoływania posiedzeń komisji (podkomisji) oraz zapraszania gości na posiedzenia zwołane w trybie zdalnym nie znalazły dotychczas zastosowania w praktyce.

Należy zauważyć, że w czasie gdy posiedzenia Sejmu odbywały się w trybie zdalnym, nie wszystkie komisje sejmowe pracowały w tym trybie. Zdecydowana większość posiedzeń Komisji Etyki Poselskiej oraz wszystkie posiedzenia Komisji do spraw Służb Specjalnych były zwoływane w trybie zwykłym. Uzasadnieniem dla tej praktyki może być fakt, że obie komisje są komisjami małymi (Komisja Etyki Poselskiej liczy 4 posłów, Komisja do spraw Służb Specjalnych – 7 posłów), co ułatwia zachowanie odpowiedniego dystansu między uczestniczącymi w posiedzeniu osobami. Za zwykłym trybem prac Komisji do spraw Służb Specjalnych przemawia również specyfika przedmiotu prac Komisji, które często dotyczą dokumentów zawierających informacje niejawne.

Przepisy działu IIIa odnoszące się do komisji (podkomisji) w trybie zdalnym odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów w zakresie udostępniania na

28 Zob. np. Sprawozdanie Stenograficzne z 13. posiedzenia Sejmu w dniu 19 czerwca 2020 r., s. 37–39, 42.

29 Uchwała Sejmu z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. poz. 607).

wniosek posłów i innych uprawnionych osób środków technicznych umożliwiających udział w posiedzeniach, wymogów technicznych tych urządzeń, formy elektronicznej dokumentów, możliwości głosowania w trybie zdalnym, a także sposobu potwierdzania obecności na posiedzeniu przez posłów (art. 198m regulaminu Sejmu). Ponadto przepisy stanowią, że urzędowym stwierdzeniem przebiegu obrad komisji (podkomisji) w trybie zdalnym jest zapis audiowizualny (art. 198k ust. 2 regulaminu Sejmu).

Regulamin Sejmu w tej części odsyła również do ogólnej dyrektywy, zgodnie z którą udział posła w posiedzeniu z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość jest równoprawny z innymi formami udziału w posiedzeniu i nie może powodować wyłączenia bądź ograniczenia praw posła (art. 198m w zw. z art. 198c ust. 1 regulaminu Sejmu).

Zgodnie z art. 189k ust. 1 regulaminu Sejmu, poseł potwierdza obecność na zdalnym posiedzeniu komisji (podkomisji), logując się w systemie do głosowania, potwierdzeniem obecności są też wydruki udziału w głosowaniach. W przepisach dotyczących potwierdzania obecności mamy jednak do czynienia z konstrukcją, która budzi wątpliwości interpretacyjne. Odesłanie w art. 198m regulaminu Sejmu do odpowiedniego stosowania do posiedzeń komisji (podkomisji) przepisów odnoszących się do posiedzenia Sejmu nakazuje odpowiednie stosownie m.in. przepisu art. 198c ust. 3 regulaminu Sejmu. Zgodnie z tym przepisem swoją obecność na posiedzeniu poprzez logowanie się w systemie do głosowania oraz wydruk udziału w głosowaniach potwierdza nie każdy poseł, a jedynie poseł uczestniczący w posiedzeniu w sposób zdalny. Natomiast art. 189k ust. 1 regulaminu Sejmu przez użycie w nim sformułowania „poseł potwierdza swoją obecność na posiedzeniu komisji lub podkomisji (...) poprzez zalogowanie się w systemie do głosowania oraz wydrukami udziału w głosowaniach” zdaje się odnosić obowiązek logowania w systemie do wszystkich posłów uczestniczących w posiedzeniu. Należy pamiętać, że posłowie w przypadku podjęcia decyzji o przeprowadzaniu zdalnego posiedzenia komisji (podkomisji) mają prawo udziału w obradach w tradycyjny sposób, nie muszą wówczas korzystać z urządzeń elektronicznych (tabletów) i nie muszą logować się w systemie³⁰. W praktyce parlamentarnej posłowie uczestniczący w obradach komisji w sposób tradycyjny potwierdzali swoją obecność na posiedzeniu podpisem na liście obecności na podstawie ogólnego przepisu art. 7 ust. 6 regulaminu Sejmu.

30 Szerzej na temat tego problemu P. Chybalski, *W sprawie sposobu głosowania podczas posiedzeń komisji bądź podkomisji prowadzonych z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość*, „Przegląd Sejmowy” 2020, nr 6, s. 189–194.

Do głosowania w trakcie zdalnego posiedzenia komisji (podkomisji) stosuje się przepisy dotyczące głosowań podczas obrad Sejmu (art. 198m w zw. z art. 198g regulaminu Sejmu), głosowanie może zostać zatem przeprowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającich porozumiewanie się na odległość. W taki sposób głosowali posłowie uczestniczący zdalnie w obradach komisji (podkomisji), natomiast posłowie, którzy uczestniczyli w posiedzeniach w sposób tradycyjny, głosowali z reguły za pomocą urządzeń do liczenia głosów, zainstalowanych w salach. Kontrowersje budziła możliwość głosowania na zdalnym posiedzeniu komisji (podkomisji) przez podniesienie ręki i obliczenie głosów przez sekretarza³¹. Możliwość taką przewiduje przepis art. 188 ust. 3 regulaminu Sejmu, w odniesieniu do Sejmu *in pleno*, w sytuacji, gdy nie ma możliwości przeprowadzenia głosowania za pomocą urządzeń do liczenia głosów. Przepis ten, na podstawie art. 163a ust. 4 regulaminu Sejmu, znajduje zastosowanie do posiedzeń komisji. Praktyka parlamentarna ukształtowała się w ten sposób, że posłowie uczestniczący w posiedzeniach komisji w sposób tradycyjny do głosowań wykorzystywali urządzenia do liczenia głosów zainstalowane w salach, wówczas nie logowali się w systemie zdalnym i nie używali tabletów³², natomiast posłowie uczestniczący zdalnie w posiedzeniu głosowali za pomocą tabletów. W celu zgłoszenia do zabrania głosu w dyskusji posłowie uczestniczący zdalnie w pracach komisji (podkomisji) wysyłali e-mail na adres podany przez prowadzącego obrady.

Praktyka parlamentarna, inaczej niż wynika to z przepisów, ukształtowała sposób urzędowego stwierdzenia przebiegu obrad zdalnego posiedzenia komisji (podkomisji). Jako urzędowe stwierdzenie przebiegu obrad posiedzeń przepis art. 198k ust. 2 regulaminu Sejmu wskazuje zapis audiowizualny, jednak w Systemie Informatycznym Sejmu dostępne są również pełne zapisy (tradycyjne) przebiegu obrad komisji (podkomisji), obradujących w trybie zdalnym³³.

Analizując statystyki dotyczące prac komisji i podkomisji w okresie od 27 marca 2020 roku do 15 kwietnia 2021 roku (IX kadencja Sejmu), w którym Sejm pracował w trybie zdalnym, oraz w okresie od 27 marca 2016 roku do 15 kwietnia 2017 roku

31 Zob. *ibidem*.

32 Zob. wypowiedzi przewodniczących podczas posiedzeń komisji (podkomisji), np. pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Spraw Zagranicznych z 18 maja 2021 r., s. 3, 0125809.pdf (sejm.gov.pl); pełny zapis przebiegu posiedzenia Podkomisji Stałej do spraw Instytucji Finansowych Komisji Finansów Publicznych z 14 czerwca 2021 r., s. 4, 0018309.pdf (sejm.gov.pl); pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Polityki Senioralnej z 16 marca 2021 r., s. 3–4, 0108909.pdf (sejm.gov.pl); pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Gospodarki i Rozwoju z 26 listopada 2020 r., s. 3, 0079109.pdf (sejm.gov.pl); pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych z 18 listopada 2020 r., s. 3, 0076209.pdf (sejm.gov.pl) (dostęp 28.08.2021).

33 Zob. pełne zapisy przebiegu posiedzeń komisji i podkomisji (sejm.gov.pl) (dostęp 29.08.2021).

(VIII kadencja Sejmu), gdy Sejm pracował w trybie zwykłym, należy stwierdzić, że w Sejmie IX kadencji odbyło się 875 posiedzeń komisji i 74 posiedzenia podkomisji, natomiast w Sejmie VIII kadencji odbyło się 1405 posiedzeń komisji oraz 329 posiedzeń podkomisji. W omawianym okresie Sejmu IX kadencji zwraca uwagę zarówno znacząco mniejsza liczba posiedzeń komisji, jak i niezwykle rzadkie korzystanie przez komisje z pomocy podkomisji – organów pomocniczych komisji, powoływanych zazwyczaj do szczegółowego rozpatrzenia projektów ustaw.

Wnioski

Nowe przepisy regulaminu Sejmu, które przewidują możliwość pracy Sejmu i jego organów z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiających porozumiewanie się na odległość, stanowią *lex specialis* w stosunku do ogólnych rozwiązań regulaminowych m.in. w zakresie przeprowadzenia głosowania na plenarnym posiedzeniu Sejmu i posiedzeniu komisji (podkomisji), zabierania głosu na posiedzeniu Sejmu, formy dokumentów przedkładanych w postępowaniu ustawodawczym, trybu zwoływania posiedzeń komisji (podkomisji) oraz sposobu potwierdzania obecności na posiedzeniach Sejmu i komisji (podkomisji). Ramy prawne organizacji posiedzeń zdalnych uzupełniają zarządzenia Marszałka Sejmu. Na poziom tych aktów zostały przeniesione przede wszystkim zagadnienia dotyczące dostępu posłów do środków technicznych, umożliwiających zdalny udział w posiedzeniu, a także wymogi dotyczące środków komunikacji elektronicznej. Zamieszczenie niektórych przepisów w zarządzeniu może budzić wątpliwości i należałoby rozważyć przeniesienie ich do regulaminu Sejmu. Ponadto w drodze zarządzeń porządkowych wprowadzono nowe wymogi dotyczące wstępu do budynków sejmowych, określano limit miejsc w sali obrad Sejmu oraz wskazywano inne sale na obszarze należącym do Sejmu, w których posłowie mogli uczestniczyć w obradach Sejmu.

Wprowadzony w regulaminie Sejmu model prac w czasie epidemii przewiduje fakultatywny udział posłów w obradach Sejmu *in pleno* oraz w pracach komisji (podkomisji) w trybie zdalnym. Posłowie zachowują prawo do udziału w obradach izby i komisji w sposób tradycyjny tzn. poprzez stawiennictwo. W praktyce parlamentarnej nowy model przyjął zatem postać prac hybrydowych z osobistym stawiennictwem części posłów na sali obrad Sejmu (w przypadku plenarnych obrad Sejmu) albo w salach komisji (w przypadku posiedzeń komisji i podkomisji) oraz zdalne uczestnictwo w pracach części posłów.

Nowe rozwiązania, choć w części mogą budzić zastrzeżenia konstytucyjne, mają charakter ekstraordynaryjny, zostały wprowadzone, aby umożliwić funkcjonowanie

konstytucyjnego organu w warunkach epidemii. Kilkanaście miesięcy funkcjonowania nowych rozwiązań potwierdziło użyteczność wprowadzonych procedur. Statystyki prac Sejmu i komisji wskazują, że – jeśli chodzi o realizację funkcji ustawodawczej – w czasie największego nasilenia epidemii Sejm i jego organy pracowały w sposób nieprzerwany.

Bibliografia

- Chybalski P., *W sprawie sposobu głosowania podczas posiedzeń komisji bądź podkomisji prowadzonych z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość*, „Przegląd Sejmowy” 2020, nr 6.
- Gierach E., *Uwagi do art. 113*, w: M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP, t. II. Komentarz. Art. 87–243*, Warszawa 2016.
- Odrowąż-Sypniewski W., *Notatka na temat sposobu organizacji posiedzenia Sejmu minimalizującego zagrożenie epidemiczne*, 17 marca 2020 r. niepubl.
- Radzewicz P., *Uwagi do art. 152*, w: A. Szmyt (red.), *Komentarz do regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2018.

Remote mode of working of the Sejm and its official bodies throughout the duration of the pandemic

Abstract

The SARS-CoV-2 pandemic introduced a genuine threat to the possibility of the Sejm conducting its constitutional functions. The pandemic and the necessity of ensuring the safety of the members of the Sejm and employees of the chancellery of the Sejm compelled lawmakers to adopt appropriate legal arrangements in relation to the organisational aspects of the work of the Sejm and its official bodies. The amendment of the Standing Orders of the Sejm passed on March 26th 2020 introduced the possibility of the Sejm's parliamentary sessions, the Presidium of the Sejm, Council of Seniors, Committees and Subcommittees to take place remotely utilising electronic means of communication. Parliamentary proceedings became conditional not only on the introduction of a state of pandemic, but also one of the states of emergency. The wording of the amendment detailed the new institutions and the legal bases of new procedural solutions (the Standing Orders of the Sejm, Orders of the Marshal of the Sejm) and recognised the practical problems associated with this mode of procedure.

Keywords: constitution, Standing Orders of Sejm, sitting of the Sejm, pandemic, remote mode

CYTOWANIE

Kędziora P., *Zdalny tryb pracy Sejmu i jego organów w czasie stanu epidemii*, „Acta Iuris Stetinensis” 2022, nr 2 (vol. 38), 123–139, DOI: 10.18276/ais.2022.38-08.